

EMLEK YÖRESİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ*

Dr. Doğan KAYA

Emlek yöresi, Şarkışla'nın Batı ve Kuzeybatısında Kızılırmak vadisinde yer alan; Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sırıklıdağlarla çevrilmiş olan bölgedir. Bugün, Emlek yöresinde büyük çoğunluğu Şarkışla'da olmak üzere Yıldızeli, Gemerek, Pınarbaşı, Sarıoğlan ve Akdağmadeni'nde 80 civarında köy vardır. Bunların içinde Kaldurak, Verdikişlası gibi pek çok yerleşim merkezi bugün mevcut değildir.

Emlek yöresine dahil edilen köylerin başlıcaları şunlardır:

Ağcakışla, Ağcaşehir, Akçasu, Alaçayır, Alaman (Veziralan/Başkışla), Baclu, Bağcacık, Bağlararası (Adıyaman), Başağaç, Benlihasan (Hekimkışlası), Belviran, Beyyurdu (Köylez), Bozhüyük, Bozkurt, (*Bulhasan (Bülent Ceylan'ın söylemesiyle dahil edildi.)*) Burhan, Canabdal (Alınpınarı), Güdül, Çakal, Çamlıca (Kürtköyü), Çanakçı (Osmanlı), Çepni-Çunkar, Çınarcık, Dendil, Davulalan, Emlekhüyük (Karaüyük), Kaleköy, Karacaören, Kavak, Mezra, Eskiuyurt (Alakilise), Faraşderesi, Gaziköyü, Göynüklü, Güdül, Gülören, Hardal (Hatir), Hocabey (Hızırbey), İğdecik (İğdelüce), İlyashacı, İnciğin, Kapaklıpınar, Kaplan, Karacaören (Karacaviran), Karadere, Karaözü, (*Bulhasan (Bülent Ceylan bu köyün dahil edilemeyeceğini söyledi.)*) Kavak, Keklice, Kümbet, Mescit, Nallı, Ortaköy (Ortakışla), Ortatepe, Ortatopaç, Otluk, Örtülü, Pınarcık, Saraç, Sarıkaya (Kürtaraposman), Saritekke (Sarıabdal), Sivralan, Temecik, Tekmen, Tezekçikavağı (Temecik), Viranşehir, Yahyalı, Yalanı, Yassıkışla, Tavşancudı, Yenice, Yuvalıçayır, Yükselen (İğdiş).

Bu köy ve beldelerden *Bozhüyük* Yozgat Akdağmadeni'ne, *Alakilise*, *Burhan*, *Dendil*, *Keklice*, *Tekmen* Gemerek'e, *Davulalan*, *Nallı* ve *Yuvalıçayır* Yıldızeli'ne Karaözü de Kayseri'ye bağlıdır.

Çalışmamızda salt Şarkışla değil, Gemerek Yıldızeli ile Kayseri'nin Sarıoğlan ve Pınarbaşı ilçelerindeki Emlek köyleri âşıklarını incelemeye tabi tuttuk. Bazı köylerde çok sayıda âşığın yetişmesinin yanında, bazılarında da hiç bir âşığın yetişmediğini gördük. Âşıklık geleneğinin bu bölgede canlı olarak yaşatıldığı gerçeği gözönünde tutulursa, bu köylerde de âşıkların var olabileceği ihtimalini düşünmek durumundayız. Uzun vadede köy köy yapılacak bir çalışmada isim tespit edemediğimiz köylerde de unutulmuş bazı âşıkları ortaya çıkarmamız söz konusu olabilecektir. Tespit ettiğimiz âşıkların köylere göre dağılımları şu şekildedir:

---

*Yayımlandığı yer: *I. Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu*, 16-17 Mayıs 1998, Ankara, 1999, s. 142-153.

Köy	Mahlas	Yüzyıl	Adı-Soyadı
Ağcakışla	Rüstem	XX	Rüstem Bostancı
	Halil	XX	Halil Soylu
	Mustafa	XX	Mustafa Soylu
Ağcasu	Cemile	XX	Cemile Uzundal
Alaman	İhsanî	XIX	Zülfikar
Beyyurdu	Ali	XX	Ali Yılmaz
	Alişan	XX	Alişan Ağca
	Cemâl	XX	Cemâl Öztürk
	Duran	XX	Duran Doğan
	Emine	XIX	Emine
	Halil	XX	Halil Doğan
	Hamdi	XX	Hamdi Doğan
	Hasan	XX	Hasan Özcan
	İbrahim	XX	İbrahim Doğan
	İsmail	XX	İsmail Kaya
	Kamberî	XIX	Kamber
	Kul Mehmet	XX	Mehmet3
	Muharrem	XX	Muharrem Kaya
	Murtaza	XIX	Murtaza
	Musa	XX	Musa Doğanay
	Sefil Hamza	XX	Hamza Polat
	Süleyman	XX	Süleyman Doğan
Yusuf	XX	Yusuf Sönmez	
Ziya	XX	Ziya Doğan	
Bozhüyük	Kamberî /Visali	XIX	Kamber (<i>Akdağmadeni</i>)
Çepni	Devamî	XX	Emir Özkan
	İzzet	XX	İzzet Özbek
	Mustafa	XX	Mustafa Özbek
Davulalan	Kâzım	XX	Kâzım Kaplan(<i>Yıldızeli</i>)
	Mehmet	XX	Mehmet Kızılgöz
	Refikî	XX	Mehmet Şanlı
Eskiyurt	Akdağ	XX	Güzel Akdağ (<i>Gemerek</i>)
	Ali Abbas	XX	Ali Abbas Bakır
	Fakir Etem	XX	Etem Bakır
	Özmen	XX	Durmuş Özmen
	Türksever	XX	Battal Türksever
Gülören	Ali Özüdoğru	XX	Ali Özüdoğru
	Hürkardeş	XX	Ali Hürkardeş
Hardal	Hüseyin	XIX	Hüseyin

	Sefil/Kul Edna	XIX	?
	Bayram	XX	Bayram Daldal
	Hulki	XX	Hasan Yılmaz
Hocabey	Derviş Ali	XIX	Ali
	Hamza XX		Hamza Demirer
Hüyük	Yusuf	XVIII	Boran Yusuf
	Kul Sabri/Sabri/ Sabri Baba/Garip Ali	XIX	Ali
	Derviş Ali	XIX	Ali
	Sıtkı	XIX	Sıtkı
	İzzetî/Nefretî/ Ali İzzet	XX	Ali İzzet Özkan
	Ahıoğlu/Devranî	XX	Hasan Tural
	İzzet	XX	İzzet Savaş (Azıyet)
	Veli	XX	Veli San
	Yetkin	XX	Hacı Yetkin
İğdecik	Hüseyin	XVIII	Hüseyin
	Kamer	XVIII	Kamer
	Veli	XIX	Veli
	Sarı Hacı	XX	Hacı
İlyashacı	Kul Hüseyin	XVIII	Hüseyin
	Emektar	XX	M. Ali Emektar
	Hüseyin	XX	H. Devrim Şahin
	Mahmut	XX	Mahmut Demirkaynak
Kaleköy	Kemter	XIX	Hüseyin Ali Baba
Karaözü	Dilsiz Ozan	XX	Hüseyin Yılmaz (<i>Sarıoğlan</i>)
	Işık	XX	Mehmet Ali Işık
	Fevzi	XX	Fevzi Çoban
Kümbet	Kul Mustafa	XVII	Mustafa
	Dudu	XIX	Dudu
	Kul Abdal	XIX	?
	Gulamî	XX	Bektaş
	Muhibbi	XX	Muharrem Tezcan
	Nihanî	XIX	Ali
	Sefil Kul Himmet	XIX	Ahmet
	Suzi	XIX	Suzi
	Veli	XX	Veli Ayar
Mescit	Fatma	XX	Fatma Hasgöl
	Veysel	XX	Veysel Çakmak
Nallı	Ali	XX	Ali Aksoy (Yıldızeli)
Ortaköy	Aydoğmuş	XX	Battal Aydoğmuş
	Aziz	XX	Abdülaziz Üstün
	Çavuş	XX	Mustafa Özdoğan

	Hulusî	XIX	Hulusî	
	Hüseyin	XX	Hüseyin Ersoy	
	Seçkin	XX	Abdurrahman Seçkin	
	Seyfi Fındık	XX	Seyfi Fındık	
	Süleyman/Erdoğmuş	XX	Süleyman Erdoğmuş	
	Dertli/SefilVefa	XX	Muharrem Gündüzer	
Saraç	Gülhanım	XX	Gülhanım	
	Hasan	XX	Hasan Şahin	
	Haydarî	XIX	Haydar	
	Hıdır	XX	Hıdır Şimşek	
	Kul Kemâl	XX	Kemâl Işık	
	Mahmut	XX	Mahmut Şahin	
	Mehmet	XX	Mehmet Çakmak	
	Mihmanî	XX	Hasan Yıldırım	
	Muharrem	XX	Muharrem Şimşek	
	Naki	XX	Naki Çakmak	
	Sefil Mehmet	XX	Mehmet Uğur	
	Servet	XX	Servet Yıldırım	
	Yeter	XX	Yeter Yıldırım	
Sarıkaya	Durmuş	XX	Durmuş Çetinkaya	
	Hüseyin	XX	Hüseyin Gürsoy	
	Hüseyin	XX	Hüseyin Gürsoy	(Hüseyin'in yiğeni)
	Veysel	XX	Veysel Tirel	
Sarıtekke	Hasan	XX	Hasan Sevgen	
	Hüseyin	XX	Hüseyin Gülmez	
Sivralan	Fadime	XIX	Fadime	
	Ali/Özsoy	XX	Ali Özsoy	
	Veysel	XX	Veysel Şatıroğlu	
	Veysel	XX	Veysel Kaymak	
	Hıdır	XX	Hıdır Güç	
	Ali-Ali Güç	XX	Ali Güç	
	Bekir Sami	XX	Bekir Sami Bozkurt	
	İmranî	XX	Mehmet İmran	
Temecik	Gulamî	XX	İbrahim Pınarbaşı	
	Hüseyin	XX	Hüseyin Özdemir	
Yahyalı	Ezkarî	XX	İbrahim	
	Kul Salih	XX	Salih Şenol	
	Kul Hüseyin	XX	Hüseyin Şenol	
	Öksüz	XX	Osman Öksüz	
	Şeyhoğlu	XX	Abdullah Şenol	
Yalanı	Yalınayak	XX	Ramazan Şimşek	

Yuvalıçayır	Şahin	XX	Şahin	Kolay	(Yıldızeli)
Yükselen	Gömlüksiz	XX	Mehmet Ağcaoğlu		
	Hulusî	XX	Hulusi Şahancan		
	Hüseyin	XX	Hüseyin Şahancan		
	Kamber	XX	Kamber Gürbüzdal		

Bu tabloya göre en fazla âşığın 18 âşıkla Beyyurdu köyünden çıktığını görmekteyiz. Diğer köylerdeki âşıkların sayıları da şöyledir:

Saraç 13, Ortaköy 10, Hüyük, Kümbet 9, Sivralan 8, Eski yurt, Yahyalı 5, Hardal, İğdecik İlyashacı, Sarıkaya ve Yükselen 4, Ağcakışla, Çepni, Davulalan, Karaözü 3, Gülören, Hocabey, Mescit, Sarıtekke, Temecik 2, Ağcasu, Alaman, Bozhüyük, Kaleköy, Nallı, Yalanı ve Yuvalıçayır 1.

Emleklî âşıkların köylere göre dağılımı gözönüne alındığında, görüldüğü gibi âşıkların, en fazla Beyyurdu, Ortaköy, Hüyük, Kümbet, Saraç ve Sivralan köylerinde kümелendiğini görmekteyiz. Yöredeki köy sayısının fazlalığı ve âşıklık geleneğinin yaygın olması âşık sayısının da çok olması sonucunu doğurmuştur.

Yetişen âşıklar içinde *Kemter, Veli, Ali izzet Özkan ve Mihmanî gibi* gücünü ispatlamış ve ülke çapında ün kazanmış, hatta *Âşık Veysel* gibi ünü ülke dışına taşımış olanlar vardır.

Yukarıda kaydettiğimiz âşıkların yüzyıllara göre dağılımı şöyledir:

XVII yüzyıl 1, XVIII. yüzyıl 4, XIX. yüzyıl 22, XX. yüzyıl 99.

İsimlerini sıraladığımız âşıklardan dokuzu kadındır. Bunlar; **Cemile Uzundal** (1932-Ağcasu), **Dudu** (XIX. yüzyıl-Kümbet), **Emine** (1810-Beyyurdu), **Fadime** (XIX. yüzyıl-Sivralan), **Fatma Hasgül** (1952-Mescit), **Kamer** (XVIII. yüzyıl-İğdecik), **Gülhanım** (XX. yüzyıl-Saraç), **Yeter** (1922-Saraç) ve 'dir.

Sivas coğrafi alan olarak Türkiye'nin ikinci büyük ilidir. Tarihte önemli bir yerleşim merkezidir. Bu özelliğinden dolayı birçok Türk boyuna ve kültüre beşiklik etmiştir. Önemli bir eyalet merkezi iken geçen zaman içerisinde iktisadi açıdan devamlı gerilemiş ve bugün Türkiye'de en çok göç veren iller arasında yerini almıştır.

Zengin bir folklorla sahip olan Sivas'ta, tespitlerimize göre şimdiye kadar 450 civarında âşık yetişmiştir. Bunlardan 126'sı Emleklidir. Nihai rakam olmayan bu sayının, bulunacak bilgi ve belgelerle daha da artacağı şüphesizdir. Bu durumda aklımıza şu soru gelmektedir: Acaba buradaki âşıkların çok oluşu hangi sebepten kaynaklanmaktadır? Aslında âşıklar yöresi olarak adlandırılan Sivas için de aynı soru geçerlidir. Yöredeki âşık sayısının fazlalığı şu şartlar sağlamıştır.

1. İrsiyet (Herdity-Heredite-Kalıtım) : Yöre insanının şair yaratılışı kimseler olması

*Mustafa Özbek: İzzet Özbek'in oğludur.*¹

*Veli: Annesi (Kamer) ve babası (Hüseyin) âşıktır.*²

2. Çevredeki şartların müsait olması: Çevrede, yüzyıllar boyu süregelen, sözlü eğitim ve kültür birimi vardır ve şekillendirici faktöre sahip çevre, sürekli bunu desteklemektedir.

3. Çıracılık: Usta âşığın saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edinin yıllar sonra onun da âşık olmasını sağlaması gelenektir. Yetişmelerinde çıracılığın da önemli rol oynadığı âşıklar şunlardır.

*Gülhanım: Mihmanî' nin kızı ve çırağıdır.*³

*İzzet Özbek: Şarkışlalı Serdarî' nin yanında yetişmiştir.*⁴ Kendisi de Mustafa Özbek' in yetişmesinde yardımcı olmuştur.⁵

*Kemter: Âşık Veli' nin ustasıdır.*⁶

*Yüzbaşıoğlu: Ustası, yakın akrabası ve Sarıkaya köyünden olan Hüseyin Gürsoy' dur. Kendisi ise Naki Çakmak, kızı Gülhanım ve karısı Yeter' e ustalık etmiştir.*⁷

*Seyfi Fındık: Çocukları İlhami ve İlhan Fındık' ı âşık olarak yetiştirmeye çalışmaktadır.*⁸

*Veli: Babası ve annesi de âşık olan Veli, Kemter' in çırağıdır.*⁹

*Veysel : İlk saz derslerini Molla Hüseyin' den, daha sonra da Ali Ağa' dan almıştır. Pir Sultan, Hüseyin, Kul Sabri, Veyselî, Kemter ve Sıtkı' nın şiirleri âşık olmasında önemli rol oynamıştır.*¹⁰

Yalınayak: Ustası Sefil Selimî' dir.

Yeter: Mihmanî' nin karısıdır. Onun sohbetlerinden ve şiirlerinden fazlasıyla etkilenmiştir.

4. Ustamalı şiir söyleme ve çevredeki âşıklardan etkilenme : Saza hevesli olan gençler önceden yaşamış âşıkların veya çevredeki âşıkların şiirlerini çalıp söyleyerek bu yoldu ilk adımlarını atarlar ve zamanla kendileri de şiir söylemeye başlar. Bu çerçevede zikredeceğimiz âşıklar du şunlardır:

1. İbrahim Aslanoğlu, "Mustafa Özbek", *Su*, V (52), 6.1965, s. 14.

2. İbrahim Aslanoğlu, *Veli-Hayatı ve Deyişleri*, Ank., 1984.

3. İbrahim Aslanoğlu, "Mihmanî", *SF*, I (3), 1973, s. 17.

4. İbrahim Aslanoğlu, *SMS*, s. 157.

5. İbrahim Aslanoğlu, "İzzet Özbek", *Su*, V (51), 5. 1965, s. 17.

6. İbrahim Aslanoğlu, *Âşık Veli*, s. 5.

7. İbrahim Aslanoğlu, *Mihmanî*, s. 17-18.

8. Kültür Bakanlığı *HAGEM Arş.*, No. YB. 86.0116.

9. İbrahim Aslanoğlu, *Âşık Veli*, s. 3-5.

10. İbrahim Aslanoğlu, "Veysel'i Yetiştiren Çevre Şairleri", *SF*, I(5), 6.1973, s. 16-19.

Ali Güç : 10-12 yaşlarında saza merak sarmış *Âşık Veysel* 'in şiirlerinin de etkisinde kalarak âşık olmuştur.¹¹

Ali İzzet Özkan : Agahî ve Kemter'e karşı sevgi duymuş, şiirlerini ezberlemiştir. Çocukluğu ile gençliği de Alevî âşıklarının bulunduğu çevrede geçmiştir.¹²

Hıdır: Saz ve keman çalmasını bilen Hıdır Güç, başka âşıkların pekçok şiirini bilmektedir. Hatta bu şiirlerin sayısı, kendi şiirlerinin sayısından çoktur.¹³

İmranî : Köylüsü, *Âşık Veysel*'in ve Ali Özsoy'un şiirlerinden etkilenmiştir.¹⁴

İzzet: Amca oğlu *Ali İzzet Özkan*'ın sayesinde, küçük yaşta saz ve söz meclislerine giren ve bu sayede hafızasında pekçok âşığın şiirini tutan *Âşık İzzet Savaş* (Aziyet), *Şemsi Yastıman*'dan saz dersleri de alarak bu yolda önemli mesafeler alır.¹⁵

5. Sazlı-sözlü ortamda yetişme: *Âşık* Edebiyatında, sazın önemli yeri vardır. Bilhassa meslekten yetişmiş âşıkların saz çalmaları, toplum tarafından âşıklığın vecibesi olarak nitelendirilir. Bir başka deyişle, toplum, sazı olmayan âşığı, âşık olarak görmez.

Sivas yöresinde yapılan sazlı-sözlü toplantılar üç şekilde tezahür eder.

1. *Düğünler*,
2. *Kahveler*,
3. *Ayin-i Cemler*

Emlek yöresinde bu faktörlerden en önemli fonksiyonu *ayin-i cemler* icra ederler. *Toplantı töresi* anlamına gelen sözün doğrusu Aynü'l-Cem'dir. Alevî-Bektaşî toplantılarında yapılan bu törenler, tarikate birinin yeni girmesi veya bir ulu kişinin anılması vesilesi ile düzenlenir. *Cemlerde* kurbanlar kesilir, içki içilir, sazla deyişler söylenir ve *sema* (*semah*) yapılır.¹⁶ Bu şiirler, tarikatin düşünce, inanç ve dünya görüşünü yansıtan *nutuk*, *devriye*, *nefes..* gibi şiirlerdir. Töreni, "yol, süre, töre" denilen kaideler çerçevesinde, *pir* veya *mürşid* diye bilinen "Dede" ler yürütür. Emlek köylerinin tamamına yakınının Alevî olması hasebiyle dün de olduğu gibi bugün de ayin-i cem canlı olarak yaşatılmaktadır. Bu da tabii ki, önceki âşıklara yenilerinin katılmasını sağlamaktadır.

6. Rüya sonrası âşık olma:

¹¹. Kültür Bakanlığı'na HAGEM Arş., No: YB. 86. 0122.

¹². İlhan Başgöz, *Âşık Ali İzzet Özkan-Yaşamı Sanatı Şiirleri*, Ank., 1979, s. 16.

¹³. Ali Ekber Karakul, *Hüyük-Mescit-Ortaköy ve Sivrialan Köyleri Âşıkları*, Sivas, 1994, s. 81, (Basılmamış Lisans Tezi).

¹⁴. Ali Ekber Karakul, a.g.e., s. 83.

¹⁵. Ali Ekber Karakul, a.g.e., s. 33-34.

¹⁶. Doç. Dr. Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevîlik-Bektaşîlik*, İst., 1977, s. 96-146.

Rüya; bir kimsenin uyku sırasında zihninden geçen hayal dizisi, olarak tanımlanır. Rüyada bade içip âşık olanlar bulunduğu gibi, kimileri de rüyalarında gördükleri değişik olayların sonucunda âşıklığa başlamıştır. Sözcüleri Ali İzzet Özkan'ın âşıklığa yönelmesinde böyle bir rüyanın da etkisi olmuştur.

İzzetî, yirmi beş yaşında şiire başlamıştır. Üç gün rüyasında farklı yerler görmüş, değişik olaylara şahit olmuştur. Üçüncü gece *Hacı Bektaş* evladından *Ahmet Cemaleddin'* in elinden lokma yemiş, uyandıığında da başkalık hissetmiştir.¹⁷

7. Dert sebebiyle âşık olma: Dert, problem hemen her tip ve her mertebedeki insanda mevcut olan bir husustur. Bir başka deyişle her ferdin bir derdi vardır. Dertli insanlar teskin olmak yahut derdini hafifletmek için birtakım usullere başvurur. Bazıları ağlayarak, derdini birine anlatarak veya sıkıntılarını kağıda dökerek rahatlatırken, bazıları da -Sivas âşıklarında olduğu gibi bunu şiirle ifade eder. Kişinin içinde bulunduğu durum biraz da istidadı gereği onu şiire yöneltir. Şiir sayısının çoğalmasıyla gün gelir kendisini âşıklar arasında bulur. Sivas yöresi âşıklarından bir kısmı âşık oluşlarını derde bağlamaktadır.

Halil (Soylu) : Kendisi ile yapılan bir görüşmede bade içip içmediği sorulduğunda; "Ben bade filan içmedim, beni derdim ağlattı, derdim söyletti." diyerek âşıklığa başlayış sebebini izah etmiştir.¹⁸

Mehmet Çakmak: Yedi yaşında sol ayağı kırılmış, yirmi yaşında evlenmek istemiş sakat olduğu için kimse kız vermemiştir. Komşu köyden (Hüyük) birisi ile zar-zor evlendirilmiş, bu evlilikten, birkaç çocuk olmuşsa da yaşamamıştır. Çektiği çileler yüzünden iki gözü de hassasiyetini yitirmiş, sol gözü tamamen görmez olmuştur. Bütün bu acılar, Mehmed'in âşıklığa başlamasına zemin hazırlayan sebepler olmuştur.¹⁹

Yeter (Yıldırım) : Kendi ifadesine göre, dertsiz günü geçmemiş, bunun nihayetinde şiire başlamıştır.²⁰

Seyfi (Fındık) : Kaza, ölüm, ayrılık derdi gibi unsurlar âşık olmasına sebep olmuştur.²¹

8. Sevda sebebiyle âşık olma: Sevdalanan genç bu içinde bulunduğu ruh haliyle kendisini şiire yöneltir. Yazdığı veya söylediği şiirler kısmen de olsa kendisini rahatlatır, acısını dindirir. Şiirlerinin çoğalmasıyla ve bazılarının da bunu saz eşliğinde söylemesiyle, o kişi âşıklar zümresine bir adım daha yaklaşır, zamanla

17. İbrahim Aslanoğlu, "İzzet Özbek", *Su*, V (51), 5. 1965, s. 17.

18. Emin Kuzucular, "Halil Soylu", *SF*, V (55), 8,1977, s. 24.

19. Cumhuriyet Üniversitesi TDE Bölümü Arş., Bant No. 3/A.

20. Cumhuriyet Üniversitesi TDE Bölümü Arş., Bant No. 3/B.

21. Kültür Bakanlığı HAGEM Arş., No. YB. 86.0116.

kendisini onların arasında bulur. Emlek yöresi âşıkları arasında Kul Sabri²² ve Veli'nin²³ hayatlarında böyle bir sahne ile karşılaşırız.

9. Diğer Sebepler:

Âşıklığa başlamakla ilgili olarak yukarıda sıraladığımız ve izahına çalıştığımız hususların yanında başka sebeplerin de var olduğu bir gerçektir. Bunları şöyle gruplandırabiliriz:

a. Sosyal hareketler ve bunun ruhi, fikri ve inanç bakımından kişiye etkileri

Coğrafi konum itibariyle Anadolu'nun ortasında yer alan Sivas tarih boyu birçok olaylara şahit olmuştur. Olaylar, sosyal hareketler, kişileri olumlu veya olumsuz olarak doğrudan etkilemiştir. Halk ister istemez, bu olaylara kayıtsız kalmamış, gerek ruhi ve fikri, gerekse inanç bakımından bunların etkisinde kalmıştır. Toplumla mesaj vermek isteyen şair mes'elelerini dile getirirken de sık sık şiirden istifade etmiştir.

2. İklim ve jeolojik yapının iktisadi yönden halkı güçsüz düşürmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlar

Sivas'ta, işyerlerinin yetersizliği ve işsizlik, kış mevsiminin uzun sürmesi, yılda ancak bir defa mahsul alınması yöre halkının yoksullaşmasında rol oynayan en önemli sebeplerdir. Yetersiz ekonomik şartlardan dolayı, yıllardan beri il dışına sürekli göç olmaktadır. 1927-1935 yıllarında % 34.1 olan nüfus artış hızının 1975-1980'lerde % 2.3'e kadar düşmesi de bunun açık göstergesidir.

Sivas'ta iklim ve tabii yapı, halkı iktisadi yönden güçsüz düşürmüş, buna bağlı olarak da ortaya olumsuz bir tablo çıkmıştır. Yörede boş zamanın fazla oluşu ve bu yüzden kişinin oyalanabileceği nesnelere ulaşması, fakirlik, geçimsizlik, mahkûmiyet, gurbete çıkma vs. gibi hususlar, kişilerin saza ve şiire yönelmesine yol açmıştır. Bu vesile ile sıkıntıdan kurtulmayı, teskin olmayı yeğleyenler zamanla işi ilerletir, şiir sayısını çoğaltır. Bazıları da şiirin yanısıra saz çalmada ustalaşır. Gün gelir bu kişiler kendilerini âşıklar arasında bulur.

3. İnsanların fizikî yapısı

İnsanlar fizikî yapısı itibariyle birtakım özelliklere sahiptir. Güzellik-çirkinlik, uzunluk-kısalık, şişmanlık-zayıflık şeklinde tezahür eden bu özellikler, kişinin karakteristik yapısıyla doğrudan alakalıdır. Herkes tarafından beğenilen güzel özellikler, kişiye övünç ve kıvanç verir. Kusurlar ve sakatlıklar ise, kişiyi komplekse sokar. Bu konuda kendisini ispat etmeye, üstün vasıflarını ortaya koymaya zorlar. Herkesin yapamayacağı işleri başaran biri olarak görülmek ister. İyi bir duvar ustası veya marangoz, iyi bir koşucu veya güreşçi şeklinde kendisini ispatlamaya çalışır. Bu

22. İbrahim Aslanoğlu, SMS, s. 103-104.

Refik Ahmet Sevensil, *Çağımızın Halk Şairleri*, İst., 1967, s. 69.

23. İbrahim Aslanoğlu, *Âşık Veli*, s. 4.

cümleden olarak, bedenî arızası olan kişilerin âşıklığa başlamalarını da tabii karşılamak gerekir. Sözgeşi, Karaözü köyünden olan ve iki gözü de görmeyen *Işık bu* sebeple şiire yönelmiştir.²⁴ Bunun yanında yöre âşıklarından *Veysel'* in kör, Mehmet Çakmak'ın da ileri derecede gözlerinin bozuk olduğunu burada söylemek isteriz. Gelenek içinde yetişen kişiler, sıraladığımız faktörler sebebiyle âşık olabilmektedirler. Ne var ki, aynı faktörlerden birinin, başka kişilerin yahut farklı bölgelerdeki kişilerin de âşık olmalarını gerektirmez. Bu, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, başta irsiyet veya şairlik istidadının var olmasıyla, yetişme tarzı, yetiştiği ortam ve çevredeki kabuller, olayların kişide doğuracağı etkilerin ve müşahadelerin olmasıyla mümkündür.

---

²⁴. Refik Ahmet Sevengil, *Çağımızın Halk Şairleri*, İst., 1967, s. 242-247.